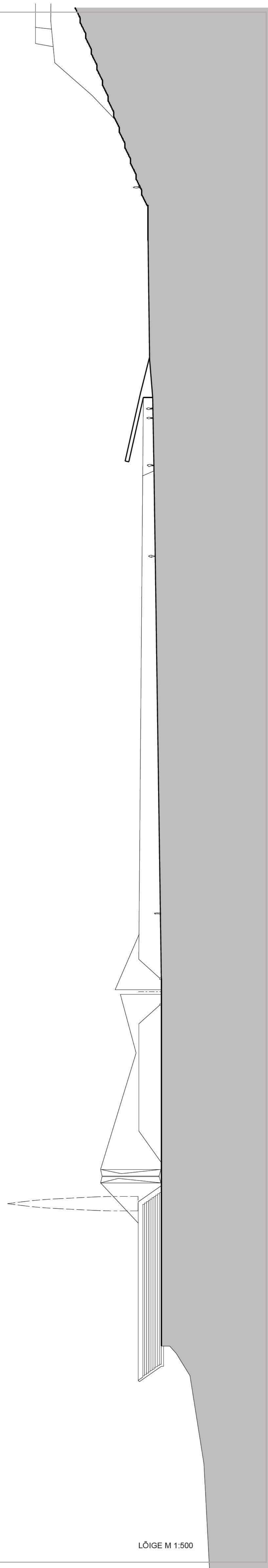
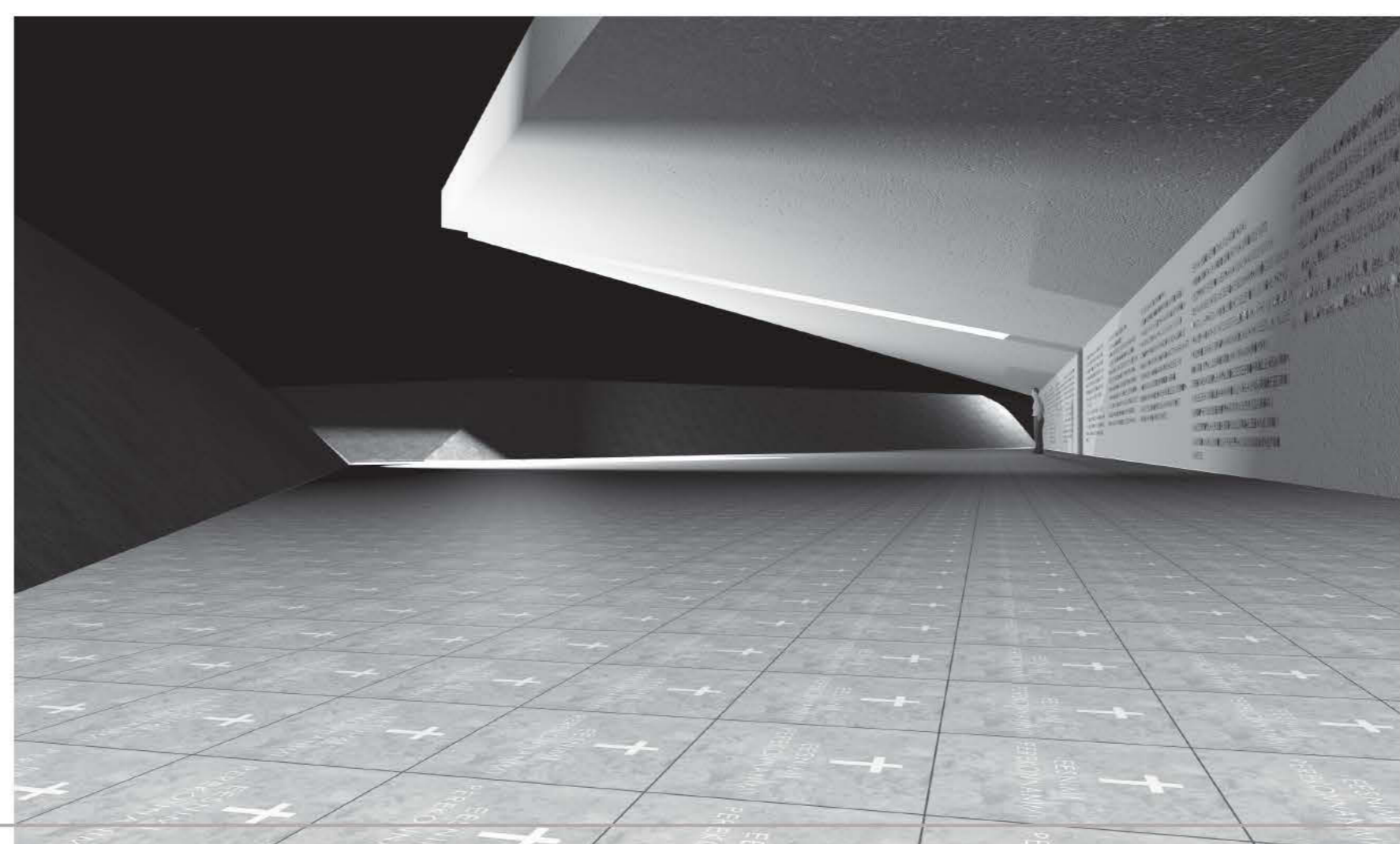
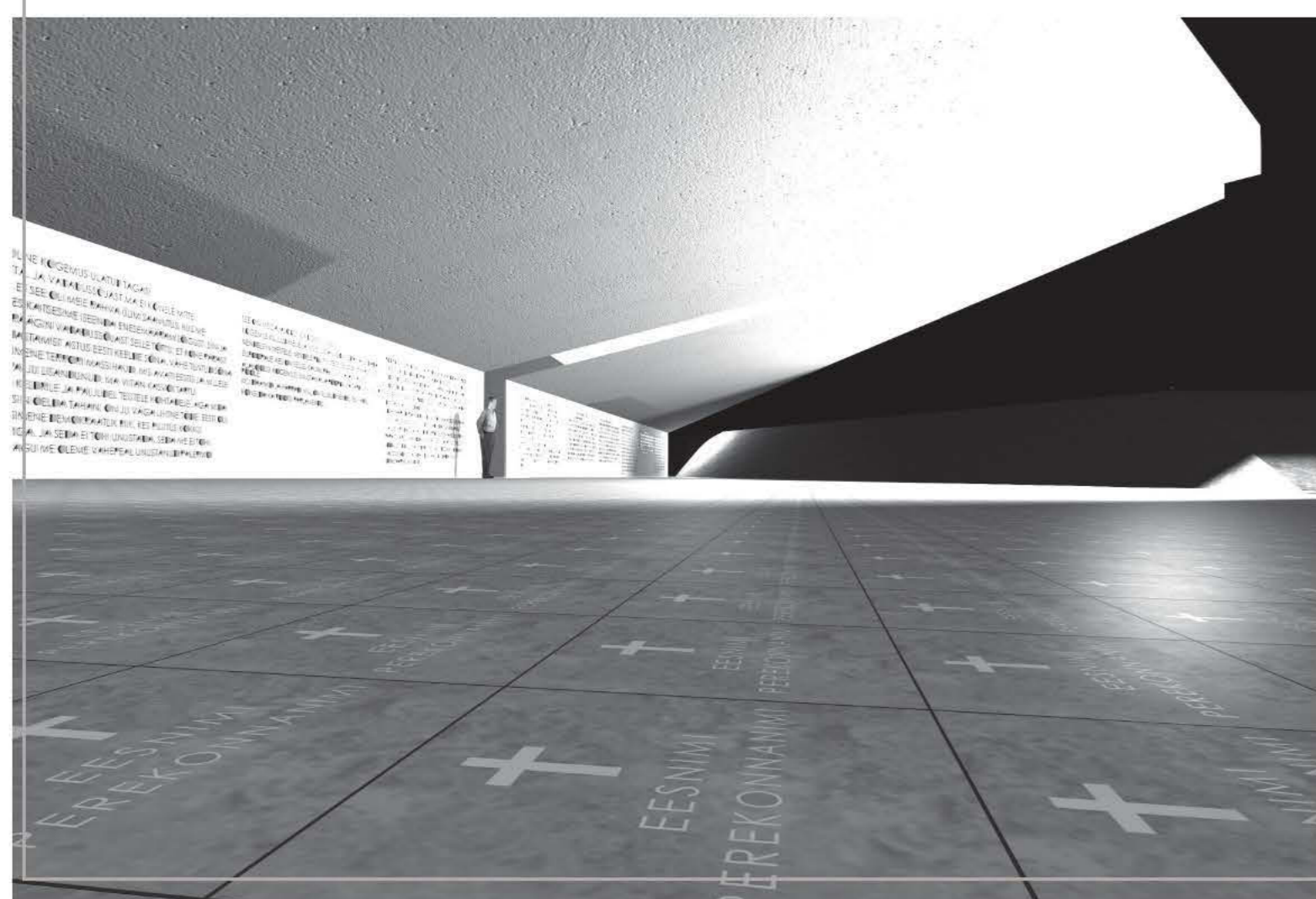
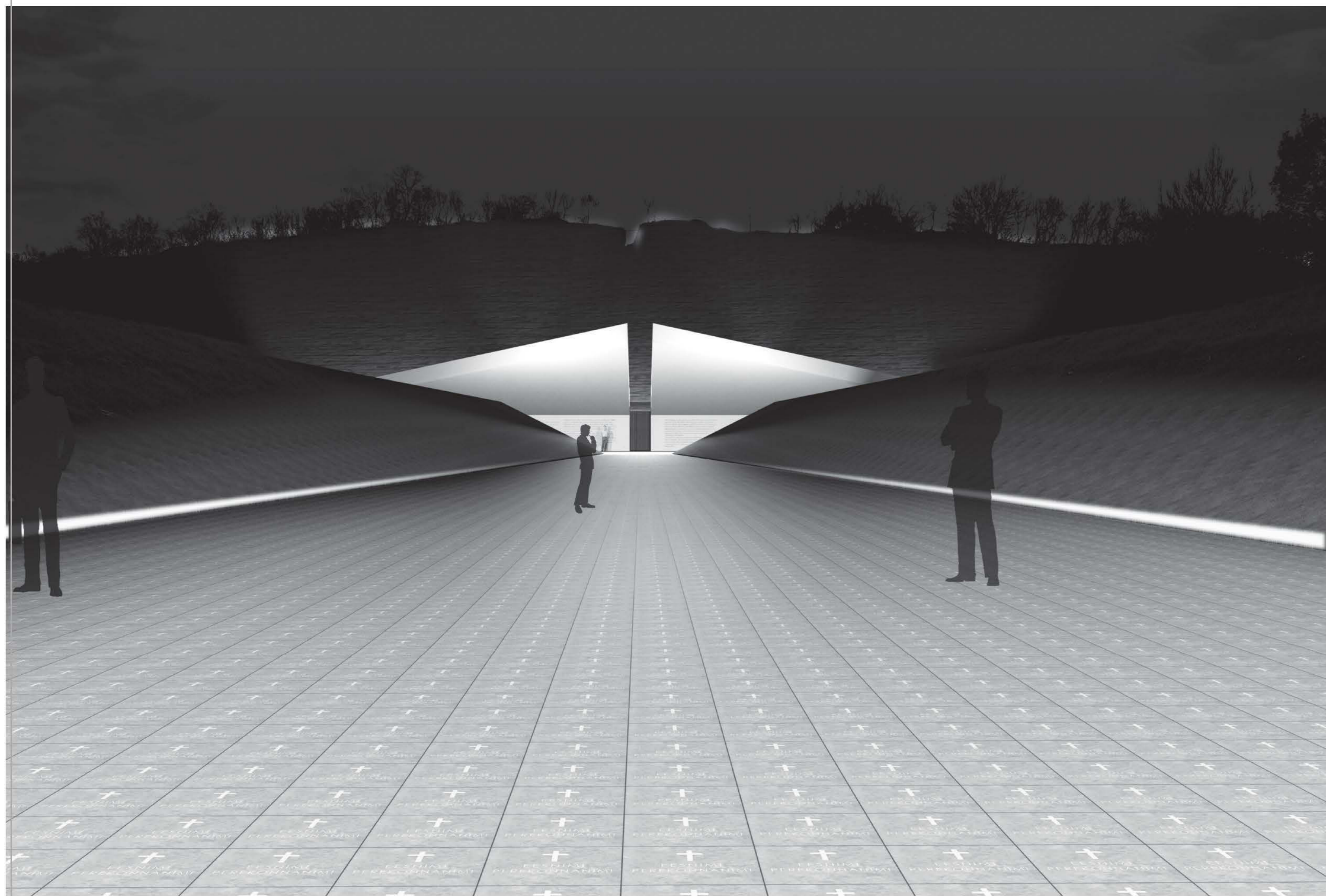
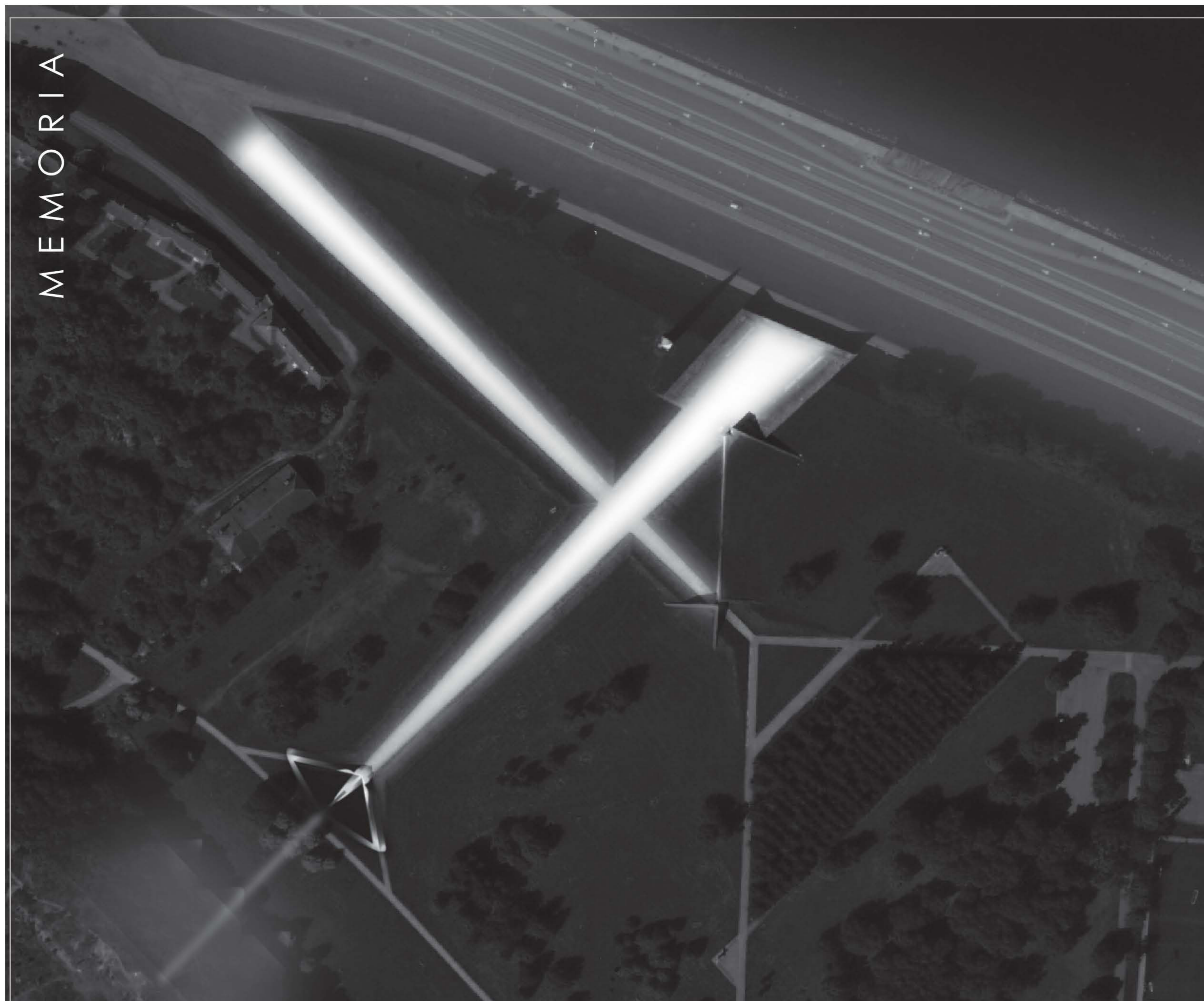

MEMORIA

SÕJAVÄEKALMISTU

SÕJAVÄEKALMISTU

PAEKIVIMUSEUM

PAEKIVIKLINT

MEMORIAAL

SÕJAVÄEKALMISTU

AJALOOMUSEUM

MÄLESTUS-
PLAADID

MÄLESTUSPLAADID

MÄLESTUS-
PLAADIDIGAVENE
TULITSEREMOONIA-
VÄLJAK

OBELISK

PIRITA TEE

KOMMUNISMIOHVRITE MEMORIAAL

Eestlased on lätlaste kõrval ainus omariiklik rahvas Euroopas, kelle arv on praeguseks väiksem - ligi kümnendiku võrra - kui oli 20. sajandi hakul. Selle kurva tõsiasja põhjused peituvad peamiselt aastates 1940-1953, mil eesti rahvas kandis üliraskel kaotusi. Küüditatute, hukatute ja kodumaalt põgenenutena, samuti sõjas langenutena kaotasime uurijate hinnangul peaaegu viiendiku rahvuskaslastest. Kümned tuhanded inimesed lahutati oma perest ja kisti põlisest kodust, kuhu enamik ei saanud enam kunagi tagasi pöörduda.

Asukohavaliik

Maarjamäe memoriaali asukoht ja saamisluugu on sama kirju ja mitmepalgeline kui eesti ajalugu, sinna on kavandatud mälestusmärgi mõlemad okupatsioonivõimud. Praegune memoriaal on pühendatud algselt „vabaduse eest võidelnutele“ ehk kommunistlikele vallutajatele. Kuid Eesti taasiseseisvumisega jäi memoriaali kavandamine pooleli ja selle teist etappi ei hakatud kunagi ehitama.

Asukoha teeb eriliseks koha ajalugu, selle mitmekihilisus ja erinevad müüdid, kuid ka selle eriline asend linnaruumis vahetult mere ääres paekiviklindi jalamil. Koht on avalikus ruumis hästi nähtav. Head vaated on nii Tallinna mereäärsetelt aladelt (sadamaala, linnahall) kui ka Piritalt ja Meriväljalt. Koht on ka heaks orientiiriks ja hästi nähtav Tallinna silueteis ja kindlasti äratab huvi nendes külastistes, kes saavad Tallinna mere poolt.

Algselt, 1941 a. pidi tulema sinna punamonument. Tegelikult on kompleks püstitatud saksa sõdurite haudadele, lisaks on sinna maetud eesti lendurid, metsavennad ja Erna rühma sõdurid. Väidetavalt pole sinna maetud ühtegi „vabastajat“ (ERL 14.06.2011). Täna on korrasstatud allesjäänud osa sõjaväekalmistust ja sellega on juba loodud eeldused koha ambivalentseks mõtestamiseks.

Lähtekohad

Konkursi töö idee on sekkuda võimalikult vähesel määral olemasolevasse arhitektuursesse lahendusse austades arhitekt Allan Murdmaa ja skulptor Matti Variku ning memoriaali keskse objekti Jäätrelke obeliski autorite arhitekt Mart Port ja skulptor Lembit Tolli loomingut.

Vähesse sekkumise põhjus on ka see, et isegi juba olemasolev monument on arvestades Eesti riigi võimalusi ja kogu maailma majanduslikku olukorda, liiga suur ja suuremaks teha pole seda mingit mõtet. Pigem on vajadus kohta mõtteliselt tihendada, tuua sinna uus erinevaid kogukondi liitvaid ideid. Kommunismiohvrid olid ka meid vallutanud „vabastajad“.

Süvenedes arhitektide ja skulptorite lahenduse selgub, et lahenduse aluseks olev puhas geomeetriline struktuur võimaldab mitmeid tõlgendusvõimalusi. Ka memoriaali nn. kohustuslikud osad, igavene tuli ja monumentaalskulptuur, on lahendatud küllaltki ambivalentset (käärijäljed igavese tule kohal, „hukkuvad kajakad“ kahe tahuna kahe võimu sümboli vahel jne). Traditsioonilist nõukoguliikku sümbolikat pole mälestusmärgi juures kasutatud. Kuna memoriaali pole püsivalt kunagi kasutusele võetud, siis puudub tal ka otsene kommunistliku propaganda taak ja ideoloogia.

Memoriaalil on Tallinnas väga hea asukoht ja juurdepääsud, mis võimaldab läbi viia suuremaid mälestusüritusi. Kõik see on juba valmis ehitatud.

Olemasolev memoriaal on eesti monumentaalkunsti suurteos. Kuna see on ideoloogiliselt mitmeti mõistetav, ei tunne praegune poliitiline võim selle vastu erilist huvi ja sellel lastakse laguneda. Obelisk, teed ja tribüünid on juba kõik väga viletsas olukorras. Memoriaali ümbermõtestamine ja sellele uue tähenduse lisamine võimaldaks seda rekonstrueenda.

Koht linnaruumis on eestlaste jaoks abstraktne, pigem valge laik, eelmise võimu sümbol. Venekeesete jaoks, kes saabusid siia koos okupatsioonivõimudega ja hiljem nõukogude ajal, on see rohkem oma koht, millest annavad tunnistust rohked soditud märkused ja graffiti seinel, venekeesed sigaretipakid ja muu praht. Samas tundub, et ka nende jaoks on see koht ikkagi liiga abstraktne. Kõrval ja ümber asuv saksa sõjaväekalmistu (mida on korduvalt lõhutatud) ilmselt suurendab võõrandumistunnet.

Allesjäänud osa Saksa sõjaväekalmistust on taastatud ja seda hooldatakse. Kompleksi idaküljes on memoriaali osa, kus on pandud kivid mälestamiseks väeosaide langenuid, kes 1944 Eestit vallutasid. Kahe sõdiva suurriigi vahele jäid väikesed riigid ja rahvad, kes kannatasid mõlema käe läbi rohkemgi, kui sõdivad riigid ise.

Kes on kommunismiohvrid? Loomulikult otsesed repressioonide ohvrid, kes hukati. Kuid samuti need, kes pidid põgenema kodumaalt, võõrastes murrudes võitlejad ja sõjas langenud ning mõlemal pooltel haiguste ja nalja läbi hukkunud.

Memoriaal

Memoriaali keskseks kohaks on ristküjuline väljak. Kui olemasoleva memoriaali nõlvade ja murukamara all puhkavad langenud sõjamehed, siis kõngaste vahele süvistatud väljak sümboliseerib ohvreid. Väljak kaetakse 27 x 27 cm heledate paekivist tahvlitega. Kokku on tahvleid ligikaudu 80000. See on kokkuleppeline arv, mis tähistab otseselt kommunistide poolt Eestis represseritud inimesi. Iga tahvel sümboliseerib ühte ohvrit. Igal tahvil on rist ja kui võimalik, täpsemalt, kui ohvri lähedased seda soovivad, siis ka ohvri nimi. Üks tahvel võib kokkuleppel tähistada ka ühte perekonda, kus oli represseritud. Oluline on see, et läbi konkreetsete isikute tekib isiklik suhe memoriaaliga, koht ei ole enam abstraktne vaid isikustatud. Igal inimesel on väärtus. Iga tahvil taga on traagiline lugu ja saatus, valu ja kannatused. Oluline on ka esile tuua, et me väärtustame iga inimest kui kordumatut isikut. Kommunistlikus ideoloogias pole kohta isikul, on vaid arvud, nimetu mass.

Oluline on esile tõsta kommunistlike kuritegude ulatust, mastapa. Ettekujutuse, kui suur on ohvrite arv, 80000 inimest Eestis, saab, kui seista ristküjulisel väljaku keskel, kust paistab kogu väljak koos mälestusplaatidega. Lisaks võib juurde mõelda, et see on esialgne ja kokkuleppeline arv, sest kogu aeg tulevad päevavalgele järjest uued avastatud massihauad, avanevad arhiivid ja töötatakse läbi materjale.

Õisel ajal on kogu väljak välja valgustatud prožektoritega, mis paigutatakse väljaku ääres olevatesse nišidesse. Valgustatud rist paistab eriti hästi Lasnamäe nõlvalt. Sinna võib rajada vaateplatvormi.

Mälestusmemoriaal rajatakse kompleksi kagupoolsesse ossa, perspektiivis kitseneva tee lõppu. See on memoriaali lõpetamata ja valmis ehitamata osa, mis paikneb teljel, kus teises otsas on tseremooniaväljak ja obelisk. Olemasolev kolmnurkne maht kaevatakse alt tühjaks nii, et mätta alla tekib tühi ruum, väljak. Mättast viib läbi 1,5 m laiune tee, mis pikendatakse kuni paekiviseinani. Memoriaali seinale tulevad eesti, inglise, saksa ja vene keeles tekstid, mis kajastavad okupatsiooniaega ja sellega seotud ohvreid Eestis. Tekstide all on kohad pärgade panekuks. Memoriaal ise on monoliitset raudbetoonist kahe tiivakujulise konsooliga, mis õisel ajal välja valgustatakse.

Kogu kompleksile on taustaks Lasnamäe paekivisein. Memoriaali juurest lähtuv kitsas 1,5 m laiune tee poollitab kogu kompleksi kaheks osaks. Tee kulgeb kuni paekiviseinani. Paekivisein puhastatakse võsast ja valgustatakse õisel ajal prožektoritega välja. Kõrge ja massiivne sein moodustab kogu kompleksile sümbolise tausta. Memoriaali loode-kagusuunaline telg on orienteeritud kas tahtlikult või tahtmatult paekiviseinas olevale lõhele. 26. oktoobril oli fantastiline elamus, kui tõusev päike oli täpselt selles lõhes ja kiirgas valgust üle kogu memoriaali.

Perspektiiviselt rajatakse trepp, mis lähtub memoriaalist ja on osaliselt süvistatud paekivinõlva sisse. Trepp kulgeb osaliselt läbi paekiviseinas oleva lõhe (endine veelask kunagisest paekivimurrust) ja lõpeb klindil oleval vaateplatvormil. Trepp on osa klindile rajatavast paekivimuseumist.

Konstruktsioonid

Kogu väljak kaetakse paekiviplaatidega. Väljaku kõrval olevad veeäravoolurennid kaetakse restidega ja väljaku nõlva sisse ehitatakse nišid prožektorite jaoks. Kogu väljak valgustatakse seal. Nõlv toestatakse 1m kõrguse raudbetoonmüüri, mis kaetakse paekiviplaatidega. Müüri peale saab asetada küünlaid mälestamiseks ohvreid. 27 x 27 mälestuskivi on paekivist, mille sisse süvistatakse roostevabast terasest rist ja ohvri ees ning perekonnanimi. Ilmasiikundlad paekiviplaadid vallatakse spetsiaalselt valitud kihitud paekivimurrust. Variandina võib kaaluda risti tegemist LED valgustina.

